

הרב יאיר פרנק*

פיצוי כספי לנפגעי עבירות מין בבית דין לממונות

א. מבוא

1. כללי

הטיפול בנושא הפגיעות וההטרדות המיניות הוא חשוב ביותר, הן מכוח חובתנו להעניק צדק ותמיכה לנפגעים, והן מכוח חובתנו לתיקון כלל החברה, בענישת הפוגעים ומיגור רעה חולה זו מקרבנו. מאמר זה נועד להתוות את הדרך לדיון בבית דין לדיני ממונות בתביעות לפיצוי כספי בגין פגיעה מינית.¹

ישנם שני מסלולים להתמודד עם עבריינות מין: **ההליך הפלילי**, המתמקד בענישת העבריין בהתאם לדיני העונשין של מדינת ישראל, **וההליך הממוני-אזרחי**, המתמקד בפיצוי הנפגע על הנזק שנגרם לו.² במדינת ישראל, ההליך הפלילי מתנהל בבתי המשפט, המוסמכים לנהל הליך זה הן על פי החוק והן על פי ההלכה.³ לפיכך הדיון

*. תודה לרב ד"ר ירון אונגר, שעבר על המאמר ביסודיות והעיר הערות חשובות ומחכימות, הן ברובד ההלכתי והן ברובד החוקי.

1. במאמר מוסגר יוער שיש ערך רב בכך שדיינים העוסקים בעניינים אלו יעברו השתלמות מקצועית מתאימה, ובכלל זה גם בהיבטים הנפשיים הכרוכים בנושאים אלו (המגבלות החוקיות הקשורות בנושא זה יפורטו להלן סעיף 0). היבטים אלו יבואו לידי ביטוי, בין השאר, בהפגנת רגישות מיוחדת לנפגע הן בסדרי הדיון והן בצורת השיחה עם הנפגע. במקרים מסוימים יש לשקול גם מתן פטור לנפגע מן הצורך לקיים את הדיון במעמד שני הצדדים (עיינו רמ"א חו"מ סי' כח סעי' טו; וכל שכן כאן, שהרי כוחו של בית הדין הוא מדין 'קיבלו עליהו'), כמקובל גם בבתי המשפט האזרחיים.

2. או במסגרת תביעה נזיקית רגילה, או כתביעה אזרחית נגררת לפלילים.

3. משפט המלך כולל גם דין שלא על פי דיני הראיות הרגילים בתורה, וגם אפשרויות ענישה לפי הצורך והשעה, עיינו: רמב"ם, הל' מלכים פ"ג ה"י; שם, הל' רוצח פ"ב ה"ד-ה"ה; הל' סנהדרין פ"ח ה"ו; מורה נבוכים, ח"ג פרק מ; ריטב"א, בבא מציעא פג ע"ב; מאירי, סנהדרין מט ע"א; דרשות הר"ן, יא; אור שמח, הל' מלכים פ"ג ה"י; שם, הל' רוצח פ"ב ה"ד (ראו עוד סוגיית הגמרא על דייני גזרות, כתובות קד ע"ב, והראשונים שם); המהר"ץ חיות, תורת הנביאים, יז - דין מלך בישראל. על המשפט הפלילי כיישום למשפט המלך, ראה: הרב שאול ישראלי, עמוד הימיני, שער ט; הרב אליעזר יהודה וולדנברג, הלכות מדינה (ירושלים תשי"ב) א, ג, ה (עמ' קנט ואילך); שם א, ד (עמ' קצד ואילך); שם א, ו (מעמד רנב); הנ"ל, צ"ץ אליעזר, חי"ט סי' נב; הרב איסר יהודה אונטרמן, 'ציון במשפט תפדה - לשאלת המשפט במדינת ישראל', בית הכנסת ג, עמ' 320; הרב יצחק הרצוג, תחוקה לישראל ע"פ התורה, פרק שלישי, סעיפים ז-ט; הרב יהודה זולדן, מלכות יהודה וישראל, עמ' 87-98; אליאב שוחטמן, 'מעמדים ההלכתי של בתי המשפט בישראל', תחומין יג, עמ' 338; הרב ליפא קמינר, עונש המאסר בישראל; תחומין כד עמ' 134 ואילך; הרב יעקב אריאל, באהלה של תורה ד, סי' טו - הדיון הפלילי במדינת

שלהלן יתמקד אך ורק בהליך הממוני-אזרחי, שניתן לקיימו בפני בית דין לממונות, בהתאם להוראות חוק הבוררות.⁴

כאן המקום להדגיש שכבר בפתחו של ההליך בפני בית הדין לממונות, יש לחדד בפני הצדדים שההליך בפני בית הדין אינו תחליף להליך הפלילי, ואסור לו שיהיה כזה, לא במפורש ולא במשתמע.⁵

2. נסיבות הגשת התביעה לבית הדין לממונות

התביעה עשויה להגיע לפתחו של בית הדין בנסיבות שונות ומגוונות. יש שבמסגרת התביעה מודה הפוגע בעובדות הנוגעות לתביעה, ומקבל עליו את בית הדין כדי שישית עליו פיצוי כספי לנפגע. המניעים שעשויים לגרום לנתבע לקבל עליו את בית הדין כבורר הם מגוונים. יש והוא יסכים לקבל עליו את פסיקת בית הדין לשם שמיים, מתוך רצון לתקן את חטאו ולשוב בתשובה, יש שיסכים לכך כדי לקצר את ההליך ביחס להליך האזרחי בהשוואה לזה הצפוי לו בבית המשפט, או לחסוך בעלויות ניהול ההליך, ויש שיבכר את ההליך בפני בית הדין לממונות בשל רצונו לשמור על דיסקרטיות מרבית. כך או אחרת, בנסיבות אלו בית הדין נדרש אך לקבוע את גובה הפיצוי, ואין הוא נדרש להתעמק בבירור העובדות.⁶ אבל יש שהנתבע כופר בעובדות המבססות את התביעה, באופן מלא או חלקי, ומעדיף שהעניין יתברר בפני בית הדין לממונות, שידון בעניין מכוח חוק הבוררות, כדי להימנע מהליך אזרחי בפני בית המשפט. במקרה זה, בית הדין יידרש להיכנס לעובי הקורה ולברר את העובדות הנוגעות לתביעה לפני שידון בגובה הפיצוי הכספי.⁷

3. מסגרת הדיון

כאמור, חוק הבוררות מאפשר לבית הדין לממונות להכריע כבורר בעניינים ממוניים. עניינים אלו נחלקים לשניים: **פיצוי הנפגע**,⁸ שתכליתו העיקרית היא - לתקן את הנזק שנגרם לנפגע, ככל שהדבר אפשרי, ו**פיצויים עונשיים או מוגברים**⁹ - שנועדו להרתיע את

ישראל, עמ' 129-135; הרב עדו רכניץ, מדינה כהלכה, עמ' 36-39 (סמכויות המלך בשמירת הסדר הציבורי), עמ' 86 (דינא דמלכותא דינא בדין הפלילי), שם, עמ' 221-228.

4. חוק הבוררות ה'תשכ"ח-1968 (להלן חוק הבוררות). סעיף 3 לחוק הבוררות קובע: 'אין תוקף להסכם בורות בעניין שאינו יכול לשמש נושא להסכם בין הצדדים'. לפיכך כל עניין חוקתי, עניין שההכרעה או הסמכות בעניינו שמורה למדינה, אינו בר-בוררות. לכן ענייני מעמד אישי, אזרחות ועניינים פליליים אינם יכולים להיות נושא להסכם בורות. כאמור, ההליך המתקיים בפני בית הדין אינו מהווה מקבילה להליך הפלילי, ואינו תחליף לו בשום צורה, אלא אך ורק מקבילה להליך האזרחי.

5. על כך ראו להלן, סעיף ח.

6. יש שהתביעה תגיע לאחר סיומו של ההליך הפלילי, שבמסגרתו נקבעו כבר מסקנות עובדתיות, לכל הפחות לעיני בית המשפט, ויש שתגיע לפני מיצוי של ההליך הפלילי או אף לפני שנפתח הליך שכזה.

7. ראו להלן סעיף ו.

8. על מרכיבי הפיצוי הממוני יורחב להלן בסעיפים ג-ה. לכך יש להוסיף שיש במרכיב זה גם ביטוי שיקומי לנפגע, בהכרה בעוול שנעשה לו, ובהחזרת תחושת הצדק והאמון.

9. הערת הרב ד"ר ירון אונגר: פיצויים עונשיים הם פיצויים שנועדו גם להעניש את הפוגע בשל מעשה עוול שנעשה בכוונת זדון אגב הפגיעה בקרבן, והם אינם קשורים לנזק שנגרם לניזוק (עמית אשכנזי,

העברין על מנת שלא ישוב ויפגע באחרים, ואף לייצר הרתעה בכלל החברה, לבל ילכו אחרים בדרכו של העברין, בבחינת "ובערת הרע מקרבך", ובפרט באיסורי עריות.¹⁰ בשפתה של ההלכה, שני סוגי הפיצוי האמורים מכונים בשם 'קנס'. אומנם בחוק הישראלי המונח 'קנס' משמש לשם תיאור ענישה כלכלית, שהיא עניין פלילי לחלוטין שאינו בסמכות הבורר. אף על פי כן, להלן ניצמד למונח ההלכתי, אך נדגיש שכוונתנו אך ורק לפיצויים עונשיים או מוגברים, ולא לקנס הפלילי.

במאמר זה לא נעסוק בדרכי התשובה שעל בית הדין להורות לפוגע, אלא אך ורק בסעדים ממוניים שיש בכוחו של בית הדין להשית על הפוגע. עם זאת, יוער באופן כללי כי בית הדין צריך לשקול האם ובאיזה אופן לחייב את הפוגע להתנצל ולבקש מחילה מהנפגע,¹¹ וכן להמליץ לפוגע על סייגים שעליו לקבל עליו לבל יוסיף לחטוא,¹² הן כלפי הנפגע והן כלפי אחרים, ובפרט על תוכנית שיקום בליווי איש מקצוע ובטיפולו.

ב. סמכות בית הדין להטיל קנסות

מעיקר הדין, אין סמכות לבית דין כיום לפסוק בדיני קנסות הכתובים בתורה.¹³ אומנם יש כוח ביד בית הדין להטיל קנסות, כאשר הוא רואה לנכון לעשות כן לפי צורך השעה, מדין 'הפקר בית דין הפקר'.¹⁴ אומנם ההלכה מדובר דווקא בבית דין של העיר, שקיבלו

-
- 'פיצויים ללא הוכחת נזק, יוצרים זכויות' (תשס"ט) 573, 577, הערה 16). על פי פסיקת בית המשפט העליון, פסיקה של פיצויים מסוג זה היא 'עניין חריג, במקרים מקוממים ומסלידים במיוחד, ובפרט כאלה שיש עמם מעין כוונה' (ע"א 9656/03 עיזבון מירציאנו נ' יהורם פסקה לד לפסק דינו של השופט רובינשטיין). פיצויים מוגברים הם פיצויים המבקשים לתת משקל גם להחמרת הנזק עקב התנהגות הפוגע. על מרכיבי הפיצוי הממוני יורחב להלן בסעיפים ג-ה. לכך יש להוסיף שיש במרכיב זה גם ביטוי שיקומי לנפגע, בהכרה בעוול שנעשה לו, ובהחזרת תחושת הצדק והאמון.
9. הערת הרב ז"ר ירון אונגר: פיצויים עונשיים הם פיצויים שנועדו גם להעניש את הפוגע בשל מעשה עוול שנעשה בכוונת זדון אגב הפגיעה בקרבן, והם אינם קשורים לנזק שנגרם לניזוק (עמית אשכנזי, 'פיצויים ללא הוכחת נזק', יוצרים זכויות (תשס"ט) 573, 577, הערה 16). על פי פסיקת בית המשפט העליון, פסיקה של פיצויים מסוג זה היא 'עניין חריג, במקרים מקוממים ומסלידים במיוחד, ובפרט כאלה שיש עמם מעין כוונה' (ע"א 9656/03 עיזבון מירציאנו נ' יהורם פסקה לד לפסק דינו). ראו למשל, ע"א 4576/08 ליה עטרה בן-צבי נ' פרופ' יהודה היס (בניגוד לפיצויים עונשיים, מטרתם של הפיצויים המוגברים היא לרפא נזק ממשי שנגרם לניזוק, מקום בו הנזק הבלתי ממוני הוחמר עקב התנהגותו של המזיק. הפיצויים המוגברים מבטאים 'הערכה כנה של הנזק שנגרם [לניזוק], כאשר נזק זה הוגבר על ידי התנהגותו הבלתי ראויה של המזיק'). וראו יצחק אנגלרד, אהרן ברק ומישאל חשין, דיני הנזיקין: תורת הנזיקין הכללית 579 (מהדורה שנייה, 1976, בעריכת גד טדסקי). לדיון בקווי מדיניות לפסיקת פיצויים עונשיים על פי ההלכה, ראו אצל יובל סיני, 'קווי מדיניות בקביעת פיצויים עונשיים במשפט העברי', נייר עמדה לחברי ועדת חוקה, חוק ומשפט של הכנסת, אב תשס"ח.
10. גם אם לא מפרסמים את פרטי המקרה, אפשר לפרסם את קיומו בקווים כלליים, ללא שמות, ואת גובה הפיצוי שנקבע בבית הדין.
11. רמב"ם, הל' תשובה פ"ב ה"ט; משנה בבא קמא פ"ח מ"ז; שלחן ערוך, חו"מ סי' תכב סעי' א.
12. רמב"ם, שם ה"ד: 'ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו'.
13. שלחן ערוך, חו"מ סי' א סעי' א-ב; אחד מהם הוא הקנס על אונס (דברים כב, כט). עיינו רמב"ם, הל' נערה בתולה פ"א ה"א.
14. שלחן ערוך, חו"מ סי' ב; עיינו בבא קמא כז ע"א; שם צו ע"א: 'דאמר הונא חברין עלאי: אנא ושבור

אותו כל בני העיר עליהם.¹⁵ מכך ניתן להסיק שלא כל בתי הדין לממונות אינם מוסמכים להטיל קנסות. אולם נראה שכאשר בית הדין מקבל את סמכותו כבורר מכוח הסכמת הפוגע לכך שבית הדין יטיל עליו כל חיוב שייראה בעיניו, ובכלל זה גם 'קנס',¹⁶ הרי שיש בכוח בית דין להטיל עליו את הקנס. אומנם ב'פתחי תשובה'¹⁷ הביא שבספר 'שער משפט' הסתפק אם מועילה הסכמת הצדדים ('קיבלו עליהו') כדי להסמיך את בית הדין לדון בדיני קנסות.¹⁸ ב'שער משפט'¹⁹ מבואר שעיקר ספקו הוא ביחס לחיוב קנסות המפורשים בתורה, כגון חיוב במלקות, אם הם בסמכות דיניים שאינם סמוכים, אף אם קיבלו אותם בעלי הדין.²⁰ אולם בהקשר הנדון כאן איננו עוסקים בקנסות של תורה, אלא בפיצויים עונשיים או מוגברים (כאמור לעיל), ועל כן מסתבר שלכולי עלמא בית הדין יוכל לדון אם הצדדים יקבלו אותו במפורש ובהסכמה רחבה, כלשון 'ערוך השלחן':

וכן בשארי דברים בכל מה שמקבל עליו בעל דין אף שלא כדן דבריו קיימים, דכל תנאי שבממון קיים.²¹

למעשה, כדי שתועיל הקבלה לכל הדעות, יש לכתוב במפורש בהסכם הבוררות שהצדדים מקבלים עליהם את הכרעת הדיינים, 'הן לדין והן לפשרה', וכן שהם מקבלים עליהם גם חיובי ממון על מעשים שיש בהם חיוב בדיני שמיים, ועל מעשים שהם בגדר גרמא, וכן חיובים הנוהגים כיום בעבירות מין במשפט האזרחי.²² הצעה של הסכם בוררות ייעודי למקרים אלו מצורפת בסוף המאמר.

ג. פיצוי ממוני בחוק

החוק במדינת ישראל מאפשר לבתי המשפט לפסוק לטובת הנפגע פיצויים בשל נזקים ממוניים שנגרמו לו בשל הפגיעה בו, ובשל נזקים לא ממוניים שנגרמו לו בשל כך. נזקים ממוניים כוללים בעיקר:

-
- מלכא אחי בדינא, האי אינש גזלנא עתיקא הוא ובעינא דאי קנסייה; רי"ף, בבא קמא דף לד ע"א; רמב"ם, הל' גזלה ואבידה פ"ג ה"ו; ע"ע רמ"א חו"מ סי' תכה סעי' א; שו"ת הרשב"א (המיוחסות לרמב"ן) סי' רעט; ציץ אליעזר חי"ט סי' נא; ממד הענישה בקנס כספי הוא גם תחליף למלקות שהיו בתי הדין פוסקים במקרים אלו.
15. שלחן ערוך, חו"מ סי' ב סעי' א.
  16. ע"פ ההלכה - מדין קיבלו עליהו, וע"פ החוק - מכוח חוק הבוררות.
  17. פתחי תשובה, חו"מ סי' א ס"ק ג.
  18. בסוף דבריו הביא הפתחי תשובה שבבית יהודה הביא ראייה שהקבלה מועילה.
  19. שער המשפט, סי' א ס"ק א.
  20. בהמשך דבריו הוא דן אם יש חיוב בידי שמיים על המזיק לשלם קנסות של תורה. בהקשר לכך יש לציין את פסק השלחן ערוך, חו"מ סי' א סעי' ה, שאע"פ שלא דנים בדיני קנסות, בית הדין רשאי לנדות את הנתבע, עד שיפייס את בעל דינו, 'וכיוון שיתן לו שיעור הראוי לו - מתירין לו' (ומקורו ברא"ש בבבא קמא פ"ח סי' ב, ע"פ מנהג הגאונים).
  21. ערוך השלחן, חו"מ סי' כב סעי' ט.
  22. הסעיפים הראשונים מקובלים ממילא בהסכם הבוררות של רשת בתי הדין 'ארץ חמדה - גזית', ואת הסעיף האחרון יש להוסיף במקרים אלו.

1) הפסד השתכרות - כאשר הנפגע הפסיד שכר כתוצאה מהקושי לעבוד או להתקדם בעבודה, או שהוא עתיד להפסיד שכר בשל כך, ניתן לפסוק לטובתו פיצוי על הפסד השתכרות, בעבר ובעתיד.²³

2) טיפולים נפשיים ושיקום - כאשר בשל הפגיעה נאלץ הנפגע לעבור טיפולים נפשיים והליך של שיקום, הוא זכאי לפיצוי בגין טיפולים אלו, בעבר ובעתיד. במסגרת זו ניתן לכלול עלויות של תרופות, טיפולים אלטרנטיביים, עזרה בלימודים וכדומה.

3) עזרת צד ג' - לעיתים, בשל הפגיעה, ייאלץ הנפגע להסתייע בזולת לשם ביצוע פעולות שגרתיות, לשם התניידות ממקום למקום וכדומה. בית המשפט מוסמך לפסוק לנפגע פיצוי בשל הצורך להסתייע בזולת, בעבר או בעתיד.

נזקים לא ממוניים עשויים לכלול: **כאב וסבל** שנגרמו לנפגע או שהוא עתיד לסבול מהם, אבדן הנאות חיים,²⁴ פגיעות רגשיות,²⁵ נפשויות, קושי להינשא, פגיעה בשם הטוב ועוד. כמו כן, נקבע בסעיף 6(ב) לחוק למניעת הטרדה מינית²⁶ שהנפגע יוכל לקבל פיצוי של עד 120,000 ₪ ללא הוכחת נזק.²⁷ מקובל גם כי ניתן לתבוע את הפיצוי האמור עבור כל אירוע ואירוע של פגיעה, אף כאשר כל האירועים הם חלק ממסכת אחת ארוכה של הטרדות מיניות.²⁸

להלן נבחן אם לפי דין התורה מוסמך בית הדין לחייב את הפוגע בפיצוי בהתאם לעקרונות אלו.

ד. פיצוי על נזקים בדין תורה כתוצאה מהפגיעה

חלק מראשי הנזק הנזכרים לעיל הם חיובים ישירים של החובל בחברו המקובלים בדין התורה,²⁹ כחיובי שבת וריפוי,³⁰ וחלקם הם נזקים עקיפים, 'גרמא', שמעיקר הדין אין בית

23. הערת הרב ד"ר ירון אונגר: פקודת הנזיקין מגדירה 'נזק' באופן כללי כ'אבדן חיים, אבדן נכס, נוחות, רווחה גופנית או שם-טוב, או חיסור מהם, וכל אבדן או חיסור כיוצאים באלה' (סעיף 1). על אבדן כושר ההשתכרות במשפט הישראלי, ראו אליעזר ריבלין, תאונות דרכים: סדרי דין וחישוב הפיצויים, חלק רביעי עמ' 900-901. לדרכו של המשפט העברי בחישוב ראש נזק זה, ראו מנחם קליין, 'ההתמודדות עם אי הוודאות בחישוב הפסד השתכרות לעתיד במשפט העברי', עלון השופטים (מקוון) מהדורת 2011-11; הרב יוסי שרעבי ופרופ' יובל סיני, 'הפסד השתכרות במשפט העברי', המרכז ליישומי משפט עברי, המכללה האקדמית נתניה.

24. בכלל, ובפרט - יחסי אישות.

25. חוסר אמון, דימוי עצמי נמוך.

26. חוק למניעת הטרדה מינית התשנ"ח-1998 (להלן: חוק למניעת הטרדה מינית), תיקון מס' 8, תשע"ג.

27. יש לציין שבמסגרת ההליך הפלילי, בית המשפט מוסמך לפסוק לנפגע פיצוי ללא הוכחת נזק.

הערת הרב ד"ר ירון אונגר: ככל שהטרדה קשורה ליחסי עבודה, סכום התקרה עבור הפיצוי במסגרת ההליך האזרחי הוא 50,000 ₪ (סעיף 15(3) לחוק למניעת הטרדה מינית). יש לציין שעל פי פסיקת בית הדין לעבודה, זכות זו אינה שוללת מן הנפגע את הזכות לתבוע פיצוי שערכו רב יותר, אם יוכיח את נזקיו, ולא זו בלבד, אלא שהנפגע רשאי גם לתבוע הן את פיצוי ללא הוכחת נזק והן פיצוי נוסף, על יסוד הוכחת נזקים שנגרמו לו ושיש בידו להוכיחם (ע"ע (ארצי) 697/09 פלוגית נ' אלמוני).

28. ע"ע (ארצי) 178/06 פלוגית נ' אלמוני. ע"ע (ארצי) 697/09 פלוגית נ' אלמוני.

29. נפגעי מין נכללים בכלל החובל בחברו (חו"מ סימן תכ), ואע"פ שיש מחלוקת אם גובים כיום שבת

הדין מוסמך לפסוק פיצוי עבורם. אולם נראה שאין צורך להאריך בעניין זה, שהרי סמכות בית הדין מבוססת על הסכם הבוררות שבמסגרתו מסכימים הצדדים להעניק לבית הדין את הסמכות לחייב פיצוי גם על נזקים שהם בגדר 'גרמא'.³¹ עם זאת, חשוב להדגיש כי גם בנזקים שהם בגדר 'גרמא', הגמרא בכמה מקומות קובעת שאף שפטור מדיני אדם, חייב מדיני שמיים,³² ואינו יוצא ידי שמים עד שישלם לו הזיקו.³³ במובן הזה, בית הדין המחייב את הנתבע מציל אותו מדיני שמיים, על כל המשתמע,³⁴ וכשנעשה דין למטה לא נעשה למעלה.³⁵ יתרה מזו, לדעת הרב זלמן נחמיה גולדברג, כיוון שכל מזיק בגרמא חייב לצאת ידי שמיים, 'אפשר שהולכים בכך אחר דינא דמלכותא',³⁶ ומעין זה כתב גם הרב דב ליאור.³⁷ למעשה, לשם אומדן העלויות השונות, ובפרט עלויות הטיפול הנפשי ואבדן כושר ההשתכרות, על בית הדין להתייעץ עם מומחים בתחום: פסיכיאטריים, פסיכולוגים, מומחים מקצועיים לירידה בכושר עבודה וכיוצא באלו. חשוב להדגיש שהשאיפה היא לקבוע תשלום חד-פעמי, בתום הליך הבוררות, תוך הערכה כספית גם ביחס להוצאות עתידיות, ולמונע קשר ממוני ארוך בין הצדדים. עוד יש להדגיש כי בית הדין ידון כל מקרה לגופו, ויפסוק את גובה הפיצוי הכספי לפי רמת חומרת הפגיעה שהייתה בו.

בשולי הדברים חשוב להאיר כי ישנם מקרים שבהם אין כל פיצוי כספי על פי ההלכה, כגון בפגיעה לא-ממונית, למשל קושי להינשא, שהוא לעיתים חמור מכל נזק ממוני. מענה למקרה זה קיים בחוק, וכפי שיבואר להלן.

ה. פיצוי ללא הוכחת נזק

כאמור, החוק מאפשר לנפגע לתבוע פיצוי ללא הוכחת נזק שעשוי להגיע עד כדי 120,000 ₪. בהתחשב בכך שמסתבר שהכוונה לפיצוי בשיעור זה על כל מעשה בנפרד, וכך מקובל לפסוק בבתי המשפט,³⁸ וככל שמדובר בסדרה של מספר מעשים נבדלים,

ורפוי בחבלות (מחלוקת שולחן ערוך ורמ"א בחו"מ סי' א סעי' ב, ומקורה במחלוקת הרמב"ם, הל' סנהדרין פ"ה ה"י; והרא"ש, המובא בטור שם), גם אליבא דהרמ"א 'כופין את החובל לפייס את הנחבל ולקנסו כפי הנראה להם'. ולמעשה: בית דין שסמכותו מכוח הסכם בורות, ומפורשים בו גם חיובים אלו, יכול לחייב לכולי עלמא. ביחס לחיוב צער ובושת עיינו לקמן הערה 45. על עצם הגדרת פגיעה מינית כחבלה, עיין: תוספות כתובות לב ע"א: 'אטו לאו חובל הוא?'

30. עיינו שלחן ערוך ורמ"א, חו"מ סי' א סעי' ב; ש"ך, חו"מ סי' א ס"ק ז.

31. עיינו עוד: הרב יעזר אריאל, דיני בורות, עמ' קפח-קצג. ומה שכתב שם עמ' רסז, בשם הרב זלמן נחמיה גולדברג.

32. עיינו בבא קמא נה ע"א - נו ע"א.

33. ש"ך, חו"מ סי' לב סעי' ב.

34. עיינו ספר חסידים סי' תקל.

35. דברים רבה פר' ה פיס' ה; תנחומא, משפטים פר' ד.

36. חוק לישראל: נזיקין, עמ' 378.

37. תחומין ג עמ' 248. ע"ע מאמרו של הרב עדו רכניץ, 'פיצוי על גרימת נזק', שערי צדק ח.

38. ראו לעיל, ליד הציון להערה 28. אומנם לאור דברינו לקמן, יש לדון אם פסיקת בתי המשפט נכללת

סכום הפיצוי עשוי להיות גבוה ביותר. פיצוי כספי זה בא לתת בראש ובראשונה מענה מוסרי למעשים מקולקלים שהחברה רוצה להוקיע מתוכה, בענישה היוצרת הרתעה, אצל הפוגע המסוים ואצל החברה בכלל.³⁹ כידוע, ה'חתם סופר' כתב שיש תוקף לחוקי המלכות כאשר גם לדעת חכמי ישראל הם לטובת תיקון החברה, ובלשונו: 'אלו באו לפנינו היינו גם כן מתקנים כן'.⁴⁰ ובלשון הרמ"א, דבר 'שהוא לתקנת בני המדינה'.⁴¹ לפיכך נראה שגם פיצוי מסוג זה הוא בגדר 'דינא דמלכותא',⁴² ובית הדין רשאי לפסוק בהתאם לו. אומנם כאן לא מדובר בחיובים של מיסים או בהסכמות ממוניות הקשורות למנהג המדינה, שבהם בדרך כלל דנים בהקשר של דיני המלכות. אך נראה שגם במקרה זה יש תוקף למשפט המלכות, ואדרבה בייחוד בכך, שהרי הסדר הפיצוי ללא הוכחת נזק נועד גם כדי להרתיע את העבריינים, והרתעת עבריינים היא מתפקידו החשובים של המלך, 'להטיל אימה ולשבר יד רשעי העולם'.⁴³ כך עולה מלשון הר"ן בדרשותיו, ביחס למשפט המלך:

ידוע הוא כי המין האנושי צריך לשופט שישפוט בין פרטיו, שאם לא כן איש את רעהו חיים בלעו, ויהיה העולם נשחת. וכל אומה צריכה לזה ישוב מדיני... והשני שאין ראוי להענישו כפי משפט צודק אמיתי, אבל יחויב להענישו כפי תיקון סדר מדיני וכפי צורך השעה... ומפני שהסידור המדיני לא ישלם בזה לבדו, השלים הא- ל תיקונו במצות המלך.⁴⁴

מעבר לצורך הציבורי הכללי להעניש את הפוגע, יש להוסיף טעם נוסף ועיקרי לחיוב זה, והוא - פיצוי כספי על **הצער, הכאב והסבל** של הנפגעים, באירוע עצמו ולאחריו, אשר קשה מאוד לכמת אותו.⁴⁵

גם בגדרי 'דינא דמלכותא דינא'.

39. בדברינו כאן העלינו על נס את כוונת החוק לתקן את החברה בכלל, ביצירת הרתעה. טעם נוסף, ויש אומרים עיקרי, שהחוק בא להתמודד עם קשיים בהוכחת נזק, וכן לנזקים שאינם ממוניים באופיים. נתייחס לכך בהמשך בסוף הסעיף.

40. שו"ת חתם סופר, ח"ה (חו"מ) סי' מד.

41. רמ"א, חו"מ סי' שסט סעי' יא.

42. על עצם החיוב של 'דינא דמלכותא דינא' ביחס לחלק מחוקי הכנסת, עיינו: הרב עובדיה יוסף, שו"ת יחווה דעת ח"ה סי' סד; הרב עובדיה הדאיה, שו"ת ישכיל עבדי חו"מ סי' כח אות ב; הרב מרדכי אליהו, תחומין ג עמ' 242; הרב דב ליאור, שם עמ' 247; הגרש"ז אויערבך, שו"ת מנחת שלמה א, סי' פז; ע' מאמרו של הרב עדו רכניץ, 'תוקפם החוקי של חוקי המדינה בדיני ממונות', שערי צדק ט.

43. לשון הרמב"ם בהלכות מלכים פ"ג ה"י, באשר לסמכות המלך ביחס לרוצחים, ודון מינה ואוקי באתרא, ביחס לנידון דידן, שהרי 'כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה' (דברים כב, כו. כידוע, התורה שם קבעה קנס כספי קבוע על אונס. אומנם, עיקר כוונת התורה שם הוא ביחס לחוסר האונים של הנאנסת, ואין הכוונה לשוויון גמור בין המקרים). וראה לעיל הערה 14, ביחס לסמכות בית דין קבוע בהקשר הזה, ולשון השולחן ערוך שם: 'כל בית דין, אפילו אינם סמוכים בארץ ישראל, אם רואים שהעם פרוצים בעבירות (ושהוא צורך שעה), היו דנין בין מיתה בין ממון, בין כל דיני עונש, ואפילו אין בדבר עדות גמורה. ואם הוא אלם, חובטים אותו על ידי עובדי כוכבים (ויש להם כח להפקיר ממונו ולאבדו כפי מה שרואים לגדור פרצת הדור)'.⁴⁴

44. דרשות הר"ן, דרוש יא; ע"ע עמוד הימני סי' ט אות י.

45. פיצוי על כאב וסבל שנגרמו לנפגע, הן בזמן האירוע והן לאחריו, מקביל במידה מסוימת, אם כי לא

סיכומו של דבר: בית הדין רשאי, מכוח עקרון 'דינא דמלכותא דינא', ובוודאי על בסיס הסכם הבוררות המורחב כאמור לעיל, לפסוק סכום של פיצוי ללא הוכחת נזק לנפגע, כאמור בחוק, גם מעבר לחיובי הנזקים הכספיים שנתבארו לעיל. יודגש שסכום הפיצוי הנקוב בחוק הוא מרבי, ובפועל בית הדין אמור לקבוע את הסכום לפי חומרת כל מקרה ומקרה והקשרו.⁴⁶

1. דיני ראיות

כאמור לעיל, אנו עוסקים בשני סוגי מקרים השונים במהותם. בסוג הראשון הפוגע מודה בכל העובדות, וההגעה לבית הדין היא בעיקר בשביל לקבוע את סך הפיצוי הכספי. בסוג השני הפוגע מכחיש את העובדות, או את חלקן, או את פרשנותן (לדוגמה: אם המעשה נעשה מאונס או ברצון).⁴⁷ במקרה זה, בית הדין מחויב יהיה לדון לעומקם של דברים, ולהכריע בהם. השאלה העומדת לפתחנו היא: על פי אילו דיני ראיות ידון בית הדין במקרים מעין אלו? הרי מטבעם של דברים פגיעות מהסוג הזה מתקיימות בסתר, כמעט ללא סימנים ועדי ראיה, כאשר מול דברי הנפגע עומדים דברי הנתבע. השאלה העקרונית היא אם חיוב פיצוי על פי החוק כולל גם את קבלת דיני הראיות הנהוגים בבתי המשפט, או שמא יש לפסוק על פי דיני הראיות של התורה. מסתבר שקבלת חוק בהיותו 'דינא דמלכותא' אינה כוללת את מכלול החוקים הכלליים, ולכן יש לפסוק על פי דיני ראיות של תורה. לפיכך נדון בראיות השונות שיכולות לעלות בדיון:

1. הודאת הפוגע

גם אם הפוגע מודה, לכאורה על פי דין תורה: 'אין אדם משים עצמו רשע',⁴⁸ ואין תוקף

זהה (כפי שיבואר להלן), לחיוב צער שחייבה התורה את האנס. עיינו משנה כתובות פ"ג מ"ד: 'המפתה נותן שלשה דברים והאונס ארבעה, המפתה נותן בושת ופגם וקנס, מוסף עליו אונס שנותן את הצער'. גמרא כתובות לט ע"א-ע"ב, ובראשונים שם, ביחס להגדרת הצער (בפרט צער המעשה עצמו, או הבא לאחרי, האם מוגדר כגרמא, עיינו בתוס' שם, ובראשונים שדנו בדבריו). וברמב"ם, הל' נערה בתולה פ"ב הל' א-ב: 'יתר עליו האונס שהוא נותן את הצער, שהנבעלת ברצונה אין לה צער, ואנוסה יש לה צער, וכן הוא אומר באנוסה (דברים כב, כט) תחת אשר ענה', שם הלכה ו: 'צער לפי קטנותה ובנין גופה ולפי שניו וגופו'. טור, אבה"ע סי' קעז: 'צער רואין לפי קטנו וקטנותה ולפי בריאותה כמה נצטערה'; שו"ע אבה"ע סי' קעז סעי' א: 'ואם אנסה, משלם עוד צער'. שם סעיף ב: 'והאידינא שאין סמוכים, מנדין אותו עד שפייס את חברו, וכד יהיב ליה שיעור מאי דחזי למיהב, שרינן ליה'. אומנם חיוב זה במקורו בתורה הוא בכלל חיובי אונס בתולה, ובצער פיזי. אומנם נראה שיש מקום לדון להרחיב ולחייב חיובי צער ובושת בכל נפגעי עבירות מין (והדבר תלוי בביאורי הסוגיה בכתובות שם, על שלביה השונים, ואכמ"ל), וכדין החובל בחברו (לעיל הערה 29). עיינו: שו"ת בנימין זאב, סי' קלב. למעשה כללנו סעיף זה בחיוב הפיצוי הכללי, המעוגן כאמור לעיל גם בדינא דמלכותא דינא.

46. להלן, סעיף ז, נדון בשאלת ההתיישנות.

47. יש לצייין שבמידה וכבר היה הליך פלילי והנתבע נמצא אשם, הרי שההרשעה בו היא רק כאשר הייתה בו הוכחה 'מעבר לספק סביר'. מאידך גיסא, מושג זה אינו הלכתי, וכאמור להלן, בית הדין צריך לבחון את הדברים לגופם, מתוך דיני הראיות הנהוגים על פי התורה, השונים לעיתים מדיני הראיות במשפט האזרחי.

48. סנהדרין ט ע"א; רמב"ם, הל' סנהדרין פ"ח ה"ו.

להודאה זו. אולם כלל זה נאמר ביחס לעונשים של תורה (מיתה או מלקות או לפוסלו מעדות וכיו"ב), אך אפשר לחייבו על פי הודאתו זו בחיוב ממון הנובע מן ההודאה.⁴⁹ מאחר שבית הדין דן במסגרת ההליך שלפניו רק בסוגיה הממונית, ניתן לחייב את הפוגע בממון על פי הודאתו. משכך, גם במקרים שבהם בשלב ראשון של הדיון הפוגע מכחיש את טענות התובע, בית הדין אמור לחקור אותו היטב, בשום שכל ובתבונה ובתקיפות הראויה,⁵⁰ כדי להביא את הנתבע לכך שיפרוס בפני בית הדין את העובדות כהווייתן. יתרה מזו, יש מקרים שבהם הנתבע מכחיש את הטענות, אולם מכלל דבריו עולה שהוא מודה בטענות התובע, ודי בכך כדי לחייבו.

2. אומדן דעת

כאשר יש סתירה בין טענותיו של התובע לאלו של הנתבע, יש מקום להכריע לפי אומדן דעתו של בית הדין, כאשר האמת התבררה להם מתוך חקירתם, ואין להם ספק בדבר⁵¹ ('אומדנא דמוכח'), בפרט כאשר בעלי הדין קיבלו את בית הדין עליהם.⁵² לפיכך ראוי שבהסכם הבוררות יכתב במפורש שהצדדים מסמיכים את בית הדין להכריע על בסיס 'אומדנא דמוכח'.

במסגרת ההכרעה על פי אומדן הדעת, בית הדין יכול להיעזר במכלול נתונים שיוצגו לפניו, כגון הקלטות, צילומים, התכתבויות (דוא"ל, מסרונים, וואטסאפ וכד'). במקרים מסוימים יכול בית הדין לשקול אם לשלוח את הנוגעים בדבר לבדיקת פוליגרף,⁵³ כחיזוק לראיות נסיבתיות ואומדן דעת.

49. רמב"ם, הל' עדות פי"ב ה"ב; שו"ת הרשב"א ב, סי' רלא; רדב"ז, הל' סנהדרין פי"ח ה"ו; ריטב"א, מכות ג ע"א; רמ"א, חו"מ סי' שפח סעי' ח; שו"ע, חו"מ סי' מו סעי' לז.
50. עיינו בבא מציעא כד ע"א: '...כפתיה ואודי'; שיטה מקובצת שם: 'ויש מפרשים כפתיה בדברים, שנדוהו אם לא יודה האמת', וכן, בבא בתרא קסז ע"א; שו"ע חו"מ סי' מב סעי' ג; שו"ת פנים מאירות ב סי' קנה; שו"ת תשב"ץ ג, סי' קסח.
51. רמב"ם, הל' סנהדרין פכ"ד הל' א-ב; שו"ע, חו"מ סי' טו סעי' ה; סמ"ע, לשו"ע שם ס"ק טו; ש"ך, לשו"ע שם ס"ק ו, ע"פ מהרי"ק, שורש קיח סי' א; שם ז; שם סז; שו"ת הרשב"א א, סי' אלף קמו; שם ב, עג-עד; שו"ת הרא"ש כלל לד סי' א; שם כלל סח סי' כג; שם כלל פו סי' א; שם כלל קז סי' ו; שו"ע, חו"מ סי' יב סעי' ה; שו"ת מהר"ם אלשיך, סי' מ; שו"ת שבות יעקב, סי' קמב; שו"ת עזרת כהן, סי' כט; שם, סי' מא; הרב עוזיאל, 'אומדנות הדיינים', תלפיות ג-ד עמ' 319. הרב אברהם דוד כ"ץ, 'אומדן בדיני הראיות', משפטי ארץ ב: טענות וראיות, עמ' 107-165; הרב אורי רותם, 'הכרעת דין ללא עדות: על השימוש באומדן ובראיות מודרניות בבית הדין הרבני', שם, עמ' 69-108.
52. שו"ת משפטיך ליעקב ג, סי' לב ס"ק ג.
53. עיינו מאמרו של הרב שלמה קורח 'הפוליגרף כראיה בדין', תחומין ה, עמ' 315; ומאידיך גיסא, שו"ת יביע אומר ז, חו"מ סי' ח אות ב-ד; ע"ע פד"ר כ עמ' 121; פסקי דין ירושלים ו, עמ' 13; הרב אורי רותם, 'הכרעת דין ללא עדות: על השימוש באומדן ובראיות מודרניות בבית הדין הרבני', משפטי ארץ ב: טענות וראיות, עמ' 102.

3. עדים פסולים

היה ויש עדות על המקרה, גם אם מדובר בעדים פסולים על פי דין תורה, כגון אישה, קרוב או קטן, יש לשמוע עדותם ולחקור דבריהם היטב, ולחייב את הפוגע ע"פ תקנת הקדמונים,⁵⁴ או על בסיס אומדן דעת בית הדין, כאמור לעיל.

ז. התיישנות

פעמים שההליך מתקיים בבית הדין שנים רבות לאחר הפגיעה. בהליך של תביעה אזרחית לפי החוק חלה התיישנות⁵⁵ בעבירות אלו לאחר שבע שנים,⁵⁶ ובמקרה של פגיעה מינית בילדים - שבע שנים לאחר גיל 18 (קרי, עד גיל 25), ובמקרה של פגיעה מינית של ילדים בתוך המשפחה, או ע"י אדם אחר שאחראי על הילד - שבע שנים מגיל 28 (קרי, עד גיל 35). באופן כללי אין להתיישנות כשלעצמה תוקף הלכתי,⁵⁷ אלא אם השיהוי בהגשת התביעה מלמד שהתביעה היא תביעת סרק,⁵⁸ או כשהשיהוי מעיד על מחילה.⁵⁹ במקרים של פגיעות מין, יש חשיבות מיוחדת לאפשר תביעה גם לאחר שנים רבות, מכיוון שפעמים רבות הנפגע אזור אומץ לתבוע רק זמן רב לאחר המקרה.⁶⁰

54. רמ"א, חו"מ סי' לה סעי' יד, ובפרט: 'בעניין הכאה ובזיון תלמיד חכם או שאר קטטה ומסירות' (שם). שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן, סי' רעט: 'עוד השיב בקהל שמנו ברורים לבער העבירות. וכתוב בתקוני ההסכמה שיוכלו ליסר ולענוש בממון לפי ראות עיניהם. ויש להם עדים קרובים או עד מפי עד וכיוצא בהם שנראה להם שהענין אמת שיכולים לדון ולקנוס. שלא הצריכו עדים גמורים אלא בדיני תורה כסנהדרין וכיוצא בהם. אבל מי שעובר על תקוני המדינה צריך לעשות כפי צורך השעה וכו'. ע"ע שו"ת שואל ומשיב קמא, ח"א סי' קפה.

55. יש לציין כי גם לפי החוק, התיישנות היא טענת הגנה. דהיינו, מי שמבקש להתגונן בטענת התיישנות נדרש להעלות טענה זו מיוזמתו, בהזדמנות הראשונה (סעיף 3 לחוק התיישנות). אם הנתבע לא העלה טענת התיישנות בהזדמנות הראשונה, בכל מקרה אין תחולה לדיני התיישנות. כל הדין שלהלן נוגע אם כן רק למצב שבו הנתבע העלה מיוזמתו טענה זו, בהזדמנות הראשונה. בהקשר זה, יש מקום לטענה שאם בהסכם הבוררות נכתב שבית הדין מוסמך לדון בפיצויים וכו', ובעת החתימה על ההסכם לא העלה הנתבע טענת התיישנות, ייחשב הדבר כאיבוד ההזדמנות לטעון כך גם מצד החוק, בפרט כאשר כל ההגעה לבית הדין וחתימה על הסכם בוררות נעשית לאחר תקופת התיישנות. וראו עוד להלן בהערה 63.

56. כך כאמור ביחס לתביעה האזרחית בלבד. יש לציין כי חוק התיישנות בתביעה אזרחית אינו זהה לחוק התיישנות בהליך הפלילי. ביחס לתביעה פלילית, ע"פ תיקון מס' 72 לחוק העונשין סעיף 354, התיישנות היא ארוכה יותר: בדרך כלל עשר שנים מהפגיעה. הנ"ל הוא לרוב עבירות המין, כמו אונס ומעשה סדום, המוגדרים 'פשע' (ושבהם העונש הוא מעל שלוש שנים). על עבירה מסוג 'עוון' (מאסר עד שלוש שנים), כמו הטרדה מינית, נקבעה התיישנות של חמש שנים. ביחס לקטינים, תקופת התיישנות (שהיא כאמור בדרך כלל עשר שנים) מתחילה מגיל 18, ובמקרה של פגיעה ע"י קרובי משפחה, או אחראי אחר על הילד, מגיל 28.

57. עיינו שלחן ערוך, חו"מ סי' צח סעי' א; שו"ת חתם סופר, חו"מ סי' עח; משפטי עוזיאל, חו"מ סי' כח אות ח.

58. עיינו סנהדרין לא ע"א; שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן, סי' נט: 'ותקנו זה לפי שראו שיש בזה תיקון המדינה להרחיק הערמות מבעלי ערמה; שו"ת הרא"ש, כלל פה סי' י; שו"ע, חו"מ סי' צח סעי' ב.

59. עיינו לדוגמה: כתובות קד ע"א; שולחן ערוך, אבן העזר סי' קא, סעי' א-ד.

60. עיינו לדוגמה שו"ת הריב"ש, סי' רס.

לעיתים הנפגע אף מדחיק שנים רבות את הפגיעה, ומסוגל להתמודד איתה, ולהבין ולעבד את מה שאירע רק כעבור זמן.⁶¹ גם כאן עולה השאלה העקרונית, והיא האם בחיובים שבחלקם מקורם בדין המלכות (כמבואר לעיל), יש לקבל את סדרי הדין ואת ההתיישנות הקיימת בחוק, או שמא בית הדין אמור לפסוק לפי החוק ללא מכלול החוקים המלווים אותו, וממילא לא יהיה פטור של התיישנות בבית הדין. המשפט הנוהג מבחין בין התיישנות מהותית, הקובעת שלאחר פרק זמן מסוים החוב 'פוקע', ובין התיישנות דיונית, הקובעת שהחוב לא פקע, אלא שבית המשפט אינו נזקק לדון בו. במדינת ישראל נקבעה טענת התיישנות כטענה פרוצדורלית-דיונית בלבד.⁶² משכך, חוק ההתיישנות הוא לאמיתו של דבר הוראה לבית המשפט, ועל כן אין הוא מחייב את בתי הדין.⁶³ כאמור, גם אילו היה מדובר על התיישנות מהותית, לפי דעת רוב הפוסקים - אין היא מחייבת את בית הדין.⁶⁴ למעשה, מומלץ להוסיף להסכם הבוררות שבסמכות בית הדין לחייב ללא התחשבות בהתיישנות באשר היא. להצעה זו חשיבות ציבורית כאמור לעיל, כיוון שפעמים רבות הנפגע אזור אומץ לתבוע את הפוגע רק זמן רב לאחר המקרה. מובן שעל בית הדין לבחון היטב את פרק הזמן שעבר, כשיקול ראייתי במסגרת בירור העובדות.

ה. המגבלות החוקיות על הליך ממוני בבית הדין

קיום הליך בוררות ממוני בסוגיה רגישה של פגיעה מחייב הקפדה על הוראות החוק שנועדו למנוע פגיעה בהליך הפלילי, או ביצוע עבירה פלילית:⁶⁵

61. יש לציין בהקשר לזה כי ברוב המדינות בארצות הברית בוטלה ההתיישנות בעבירות של פגיעה מינית המוגדרות חמורות, ובחלקן בעבירות מין בכלל. כך גם החוק באנגליה. יש לקוות כי גם מדינת ישראל תלך בכיוון זה.
62. סעיף 2 לחוק קובע: 'אין בהתיישנות בלבד כדי לבטל את הזכות גופה'. וראו לעיל הערה 55.
63. סעיף 1 לחוק ההתיישנות, התשי"ח-1958 קובע שההתיישנות אינה מחייבת 'בית דין דתי'. אולם יש לסייג את הדברים: בסעיף זה נקבע שהיא כן מחייבת בורר, ומאחר שבתי דין לממונות שואבים את סמכותם מחוק הבוררות, הרי שדיני ההתיישנות לכאורה חלים עליהם. אלא שמדובר במקרה שאין בהסכם הבוררות התייחסות מפורשת לנושא. כאמור לקמן, אנו ממליצים שיהיה כתוב בפירוש בהסכם הבוררות כי בעלי הדין מקבלים את הכרעת בית הדין ע"פ דין תורה, ללא שיקולי התיישנות באשר הם. כמו כן, בהמשך למה שנכתב לעיל הערה 55, שהתיישנות היא טענת הגנה, במקרה שהנתבע חתם על הסכם בוררות, שאף מתייחס לנושא בפירוש, הוא איבד את זכות הטענה להתיישנות, גם מצד חוק ההתיישנות עצמו.
64. שו"ת במראה הבזק כרך ז שאלה קיא, עמ' 329-332. שאלה זו קשורה לשאלה מכוח מה אנו דנים ע"פ חוקי המדינה - מצד דינא דמלכותא דינא, מצד תקנות הקהל או מצד מנהג המדינה (ע' שם הערה 5 שדנו בזה באריכות). בפרט למ"ד שכל הסמכות היא מכוח המנהג, יש מקום לומר שאין לחייב אלא ע"פ מה שנהגו, ע"פ שו"ת הריב"ש, סי' תעז; ראו עוד: דברי הרב שמואל בן שמעון, קובץ בית הלל א עמ' כד-כו. מאידך גיסא, אם תוקף החוקים הוא מדינא דמלכותא דינא או מכוח תקנות הקהל, יש לומר שבמקרה כזה חוק ההתיישנות אינו עומד בפני דין תורה. ע"ע בסוף דברי הרב עוזיאל שהובאו לעיל הערה 57.
65. כך ע"פ ייעוץ משפטי שקיבלנו.

- 1) הפוגע איננו יכול להתנות את התשלום לנפגע בשלילת האפשרות לתלונה בהליך פלילי בעתיד.⁶⁶
- 2) הנפגע אינו יכול לכרוך את שתי הסוגיות, קרי - תביעת תשלום כדי להימנע מתלונה בהליך פלילי, דבר שעשוי להתפרש כסחיטה.
- 3) הנפגע אינו רשאי לאיים שאם לא תיענה דרישתו הכספית - יפרסם את המקרה ברבים. גם מקרה זה יכול להתפרש כסחיטה.⁶⁷
- 4) במקרה של פגיעה בחסר ישע, על בית הדין יש חובת דיווח, כפי המפורט בחוק.⁶⁸

סיכום

הענקת צדק ותמיכה לנפגעי עבירות מין והרתעת עברייני מין הינן חלק מתפקידי בתי הדין בעם ישראל לאורך הדורות. במאמר זה הראינו את הדרך ליישומה של מטרה זו, במסגרת החיים במדינת ישראל וחוקיה, באמצעות בתי הדין לדיני ממונות. במסגרת זו התמקדנו בעיקר בפיצוי הכספי לנפגעים, שיש בו גם מרכיב של ענישה והרתעה ביחס לפוגעים. פיצוי זה באופן כללי מחולק לשניים. הראשון: פיצוי על **נזקים** שנגרמו לנפגע, ובכלל זה - עלות הטיפולים הנפשיים והשיקום, אובדן השתכרות, וכיוצא בזה. השני: **פיצוי ללא הוכחת נזק** על בסיס החוק למניעת הטרדות מיניות, שמטרתו (בעיני בית הדין) לפצות את הנפגע על הכאב והסבל שנגרם לו, וכן לשמש ענישה לשם תיקון החברה, כחלק מתפקידי המלכות. יהי רצון שיערה עלינו ה' ממרום רוח טהרה וקדושה, ונסיר חרפה מעל ישראל.

---

66. חוק העונשין סעיף 244-246. אם יהיה הסכם לפיו הנתבע לא יעיד במשפט או לא יתייצב לחקירה וכדומה, יהיה בכך שיבוש והדחה ואף הדחה בעדות.

67. סעיף 428 לחוק העונשין. חובת הדיווח חלה אם יש יסוד סביר להניח שנעברה כלפי הקטין עבירה 'זה מקרוב'. על חובת הדיווח על פי ההלכה, ראו: בנימין שמואלי, 'על החובה לדווח על אלימות כלפי קטינים או חסרי ישע', גיליונות פרשת השבוע מספר 280 (פרשת ויקרא תשס"ז).

68. חוק העונשין סעיף 368D.

נספח – הסכם בוררות לבית הדין הדן בפגיעה מינית

להלן, הצעה לתוספת (של סעיף 7) להסכם הבוררות של 'ארץ חמדה - גזית' המומלץ במקרה של תביעה בגין פגיעה מינית.

הסכם בוררות

נערך ונחתם ב _____ ביום _____ בחודש _____ שנת התש _____ (____ / ____ / ____ למניינם)

לבין:	_____	לבין:	_____
ת.ז./ח.פ.	_____	ת.ז./ח.פ.	_____
מרחוב	_____	מרחוב	_____
עיר _____ מיקוד _____	_____	עיר _____ מיקוד _____	_____
טל:	_____	טל:	_____
פקס:	_____	פקס:	_____
דוא"ל:	_____	דוא"ל:	_____

הואיל: ובין הצדדים נתגלעו חילוקי דעות כמפורט ו/או יפורט בכתבי בית הדין. והואיל: וברצון הצדדים למסור את הסכסוך האמור לבוררות.

אי לזאת הסכימו הצדדים כדלקמן:

1. הצדדים חוזרים ומאשרים את האמור במבוא דלעיל.

הצדדים ממנים בזה את _____ להלן בית הדין.

בית הדין ידון ויפסוק בסכסוך שבין הצדדים ובכל הטענות והתביעות שיש לצדדים זה כלפי זה כמפורט ו/או יפורט בכתבי בית הדין אשר יגישו הצדדים וכן בכל נושא אחר הקשור לנושא הבוררות אשר יועלה ע"י הצדדים במהלך הבוררות. בית הדין יפסוק בסכסוך, על פי דין או לפשרה, לפי שיקול דעתו ומיטב שפיטתו, עפ"י החומר שבפניו, בהתאם למדיניות ההלכתית של בית הדין, הכוללת הכרעה על פי אומדן הדעת.

בית הדין יהיה רשאי לתת פסק הצהרתי, צו עשה או לא תעשה, צו ביצוע בעין, צווי ביניים, סעדים זמניים, החלטות ביניים אחרות וכל סעד אחר שבית משפט מוסמך לתת. כן רשאי הוא לתת פסק ביניים המכריע בנושא הבוררות חלקים חלקים. סמכותו האמורה לעיל של בית הדין תופעל בהתאם לסדרי הדין של בית הדין. כל הצדדים הנוגעים לבוררות זו מתחייבים בזה לציית לכל הוראותיו והכרעותיו של בית הדין בנידונים הנ"ל.

הצדדים מתחייבים לשלם בגין נזקי גרמא והפסדים של מניעת רווח בהתאם לנסיבות, וכפי שייקבע על ידי בית הדין ולפי שיקול דעתו.

הצדדים מקבלים עליהם כי בית הדין יפסוק פיצויים על פי סעיף 6(ב) לחוק למניעת הטרדה מינית. יודגש כי בית הדין אינו כפוף לחוקי ההתיישנות שבחוק הישראלי, לא בכלל, ולא בפרט ביחס לחיובים שמקורם בסעיף זה.

הצדדים מתחייבים לשלם הוצאות משפט ושכר טרחת עורך דין כפי שייקבע על ידי בית הדין, לפי שיקול דעתו.

הצדדים מסכימים שגם אם יוכרע הדין בפשרה, ההחלטה תיקבע על פי רוב דעות. בית הדין לא יהיה כבול למועדים המופיעים בסעיף טו לתוספת הראשונה לחוק הבוררות, התשכ"ח-1968. עם זאת בעלי הדין ובית הדין ישתפו פעולה כדי לסיים את הבוררות במהירות האפשרית.

א. הצדדים מכירים בעקרון שלפיו תאגיד משפטי הוא בעל זכויות וחובות ובכוחו לתבוע ולהיתבע.

ב. הצדדים מכירים בעקרון הגבלת האחריות של תאגידים, ועל כן תביעותיהם מופנות כלפי נכסי התאגיד ולא כלפי נציגי התאגיד הפועלים בשמו ולא כלפי בעלי מניותיו, אלא אם כן בית הדין סבור כי מנהלי התאגיד או נציגיו או בעלי מניותיו אחראיים אישית.

ג. בכפוף לאמור בסעיף ב דלעיל, הצדדים מוחלים על האפשרות לתבוע את הנכסים שמעבר לרכוש התאגיד.

הצדדים מצהירים כי קראו את סדרי הדין של בית הדין וכי הם מקבלים אותם עליהם ומתחייבים לנהוג על פיהם.

הצדדים מצהירים ומודים בזה כי הם קיבלו קניין מועיל כדין עפ"י דין תורה בבית דין חשוב, על כל התחייבויותיהם בכל סעיף וסעיף שבהסכם זה, וכחומר כל התנאים וכחומר כל השטרות.

ולראיה באו הצדדים על החתום:

_____	_____	_____	_____
לחודש _____	היום _____	לחודש _____	היום _____
	תש _____		תש _____
_____/_____/_____		_____/_____/_____	
_____		_____	
צד ב'		צד א'	

